

حەيرانۆك

دهزگهها سپیریت یا چاپ و وهشانئ

خودانئ ئمتیازی: حافظ قاضی

سهرنقیسه: مؤید طیب

- * کتیبہ ہژمار (۱۰)
- * کتیب: حہیرانوک
- * بہرہہ فکرن: عبدالعزیز خیاط
- * دہرہینانا ہونہری و کومپیوتہر: خہلاتی و گولی
- * بہرگ: دلشاد نایف، بہیار جمیل، نزار رشاد
- * سہرہرشتی چاپی: زاگرووس محمود
- * چاپا ئیکئی
- * ژمارا سپاردنی: (۴۲) سالا ۲۰۰۲
- * چاپخانہ: وہزارہتا پہروہردی - ہہولتیر
- * تیراژ: (۱۰۰۰) دانہ

(مافین چاپکرنی دپاراستینہ)

فولکلوری کوردی

حهیرانوک

به رهه قکرن

عبدالعزیز خیاط

پیشگوئن

خوندهفانی هیژا

وهكو ناشكه را.. ملله تی كورد گه لهك هه زل كه یفی و سترانا و مه زیقی یه، ئەفه ژێ هندی دگه هینیت كو كوردا دكه ئندا پویته ب هۆنه ری كریه و جوانی هه باندییه، دبیت ژێ ئەگه ر ئەو بن كو كورد د ناڤ جوانی و رندیا سروشتی دا ژبا بن. له واژی د هه می کارین كورده واری دا رندی پیش چاقه. مینا راپیچا زهلامی و خهمل و كوکا ژنا كورد ب جل و بهرگین رهنگا و رهنگ. دیسان کرنا تیر و بهرا و چیکرنا مهحفویرا و نهخشین زیلوی. هه ر و هسا چیکرنا هه می ئامیرین كو د ژيانا كورده واری دا دهینه ب کار ئینان.

هیژایان

ب ریکا سترانی.. مرۆڤ دشیته گه لهك ژ ئیش و ئازاریته خوه بیژت و قه لۆزینت. هه ست و بیر و باوه ریت خوه ب قی ریکی ده ربیرت و بگه هینته به رامبه ری خوه. جا چ ئەڤ ئیش و ئازاره یان ئەڤ بیر و باوه ره ئەقینی بن یان نه ته وه بی بن.

گه لهك ژ داستانی ئه قینی ب ریکا سترانی به لاقبووینه، مینا: داستانا مه م و زینا، فه رخ و سستی، خه ج و سیابه ند و... هتد. دیسان چه ندین داستانی دیرۆکی یین نه ته وه بی هه ر ب ریکا سترانی هاتینه تو مارکرن و هه تا نهۆژی دهینه فه گێران، مینا: سترانا شیخ محمودی نه مر، سما ییل خانێ شکاک، شه ری ته نگا بانکی و... گه له کین دی. ئەڤ سترانه ژێ هه می ب قه سه و په یقین کوردی یا ره سه ن هاتینه گوئن و ب شیوه کی جوانکاری هاتینه لیكدان و قه هانندن. ب راستی

حنڀرهڪا زؤرا مهزنه ڪو خه لڪي مه يي وي سهردهمي و دوير ژ رهوشه نيبيري يا نه ڦرو شباينه قهسه و گوتنننن خوه ب قي رهنگي جوان و بهرڪه تي و ليڪداي و تير مهزيقه ليڪ بدن و بڪه نه ستران و ڦه لورينن.

ڦان سترانا ڪارتيڪرنا خوه هه بوو د دهرووني گوهداري دا و نه ڦه ڙي نه ڦرو يا خوبايه، چنڪو هه تا نه ڦرو ڙي بههرهڪا زؤرا مهزن ڙ ملله تي مه هزل سترانا فلڪلوري يه و نهو گههشتيه ته خا جحيلا. جا چ سترانين ڪوچڪ و ديوانا بن يان ڙي بيت داوت و شههيانا بن. ڙبهه هندی. . نه م ڙي ڙ دل سوپاسيا وان سترانيڙا دڪهين بيت ڪو لسهر دهمي خوه جهي نقيسهرا گرتين و نه ڦ سترانه د ميشڪي خوه دا تومارڪرين و ڦههواندين و بو مه ڦه گيرين.

خوهندهڦاني بهريڙ

بابه تي نه ڦرو دناڦ دهستي هه وه دا (حهيرانوڪ) گهلهڪ ڙ ستراني دوير نينه. دبيت ڙ ستراني هاتبهته ڦهه تاندين، يان ڙي ستران ڪورتنڪن، چنڪو پهيشيت ڪورتن، له وراڙي ناڦي وان هاتيه ڪورتنڪن ڙ (حهيران) بو (حهيرانوڪ). نه ڦيندار ب ڦان بهيتي ڪورت ئيش و ئازاريت ئيڪودو دزانن و مهه مپت خوه دهافينه بهريڙيڪ له ورا دبيتن، ههيرانوڪ زاري نه ڦيندارا. بو نمونه ڪچڪ دبيتيت:

ڪورڪو دينو. . بلا بارانهڪ هاتبا، دي بلا بارانهڪ هاتبا، خانڪي بابي ته رههڪ ڙبن بربا، دا من تير بهڙنا ڪورهلاوڪي خوه ديتبا.
يان دهمي ڪورڪ دبيتيت:

ڪچڪي ديني. . من تو ديتي لسهر ڪانيي، تيتا رهشا لسهر نه نيي، ته مالا من ڪورڪي خراب ڪر، ب گريڏانا رهش پوشيي.
بههرا پتر ڙ ههيرانوڪا ڪچڪي گوئينه، جارن ڪچڪي وهسفا ياري خوه د ههيرانوڪي دا ڪريه و دايه نياسين، جارن ڙي بهحسي نهختي خوه ڪريه،

دهمى دبیتریت:

سوارا ئیکه ئیکه، جهله بیته ههسپا گرتن رکیتب دانه ئیکه، هون دى
بابی (...) نیاسن دناث سه د و ئیکه.

دهرباره ی نهختی دبیتریت:

نه بیتره نینه، نه بیتره نینه، تهژی مالا بابی ته روپینه، زوبیه نهختی
نارینی بینه.

هندهک جارا ژى، کهرب وکین ژ بابی خوه هلگرتینه دهمى دبیته
ئهگهری نه دانا وئ و دبیته ئاستهنگ د ریکا ئه قینا وئ دا، ههر وهکی
دبیتریت:

بابی منۆ قورمى بهنى، بینه سه ری ملا هه نی، ئاگره کی سۆر بهرده نی،
هه که نه سۆت بقری ببه نی.

ل قییری بۆ مه خویا دبیت کو دلدارى و ئاگرى دلدارى زۆرى دژواره،
لهوا دسه ر قینا ههر تشته کی رایه و خودانى کۆره دکهت و ههتا نفرینا ل
بابی خوه ژى دکهت کو بوویه ئاستهنگ د ریکا ئه قینا وئ و یاری وئ دا.
ئههد و سۆزیت ئه قینداریت بهری گه لهک پاقرژ و بژوین بوون، گه لهک
موکم و بنه جه بوون، لهوا هندهک جارا ئه قیندار نه دگه هشتنه مرادا خوه و
ئیک ژ وان دچوو بهر دلۆقانی خودی و یا دی (یان یی دی) دا مینت لسه ر
ئههدا خوه، ههر وهکی د قی مالکی دا خویا دکهت..

کچک دبیتریت: دلکی منۆ قی هه یهه تی، چیاکی ژۆری قورپین که تی،
خودی خراب کهت مالا سه به بکارا، دیتنا من و لاوکی دهلال چوو روژا
قیامه تی.

ديسان سه بارهت ئههد و سۆزیت ژ دل، کهره مکهن دگهل قی پارچی:
ریکا گوندی مه ب به ره زبشه، دسه ردا چیا یه و دبهردا شیشه، ئەز دى
هینگی ته رکا به ژنا بلند کهم، ههتا مری رابن ب کفنی سپی قه.

ئەرى ما ئەقە نە گوپیتکا وەفاداریی یە..؟

هەر وەسا دەمى دو ئەقیندار ژ هەقدو دویر دکەتن و دلمانیک د ناخبەرا وان دا پەیدا بیا، دژواریا ئەشقی، کچک نەچار دکر هاوارا خو بەگەهینیت خەلکەکی کو ب کارى پیتکەتانی رابین، هەر وەکو د قى پارچى دا دیار.. کچک دیبیت: گوندکی مەوۆ گوندکی ب تنى، کولا حەلەبى بەگەهیتى ژ مېرا هەتا ژنى، کەسەک نینە مابەینا من و لاوکی دەلال، بەکەت سولحى و پیتکەتانی.

ئەف حەیرانۆکە، ژ دلەکی پر ئەقین و سۆز، ب دلداریک پاکژ و بژوین هاتینە گۆتن. هەر وەسا گەلەک تشت د قان حەیرانۆکا دا خوبا دین. مینا ئەقینەکا راست و دروست، سۆز و پەیمانیت بنەجھ و پۆلى بەکرۆک و عەوانیت دکەقنە د ناخبەرا ئەقیندارا دا و دبنە ئەگەرى تیکچوونا ئەقینا وان و گەلەک تشتیت دی.

بۆ زانین.. چەند پیتگۆتن ژى مە د ناف قى پەرتوکی دا بەلاقربنە، دبیت چەندەک ژ قان حەیرانۆکا ل جەهەکی دی هاتبنە بەلاقربن؛ چ کۆفار چ پەرتووک، لى هەندەک جارا جوداھیک د پەیشا دا هەیە.

ل دویمایى سوپاس بۆ: وان کەسیت بەردەوام بۆ بەرنامیت (فلکلورى) حەیرانۆک و پەیشیت نازک هەنارتین، سترانبیژى مللى (طە هیتیتى) کو کۆمەکا باش ژ قان حەیرانۆکا ب من را گەهاندين، هیژا (کامیران هەرۆرى و شقان هەرۆرى) کو پیداجوونەک ل سەر قى پەرتوکی کربن.

بەرھەفکەر

بھارا ۱۹۹۳ - بھارا ۲۰۰۱

دھۆک